

מראי מקומות- שבועות מ"ד

האבידה. ותי' דמה מלוה על המשכון הוא עוסק במצוה וש"ש, היינו משום דבכל שעה ושעה ממתין עליו, ואינו מוכר המשכון ליפרע ממנו, וא"כ חשיב עושה מצוה כל הזמן. וכ' ע"ז הרשב"א (הובא שם) דמדברי הראב"ד למדנו שהמלוה פטור מליתן פרוטה לעני כל זמן שהמשכון אצלו. אבל כ' דהק' מעיקרא ליתא, דכיון דבשעת ההלואה נשכר פרוטה דר' יוסף, א"כ נחשב ש"ש אפי' אם אח"כ יהי' חייב בנתינת פרוטה להעני.

(ה) ור' יוסף אמר כשומר שכר- פרש"י, שכר מצוה. וכוונתו כמו דא' בב"ק (נו:) דבההיא הנאה דאם בא עני בההיא שעתא אין צריך ליתן לו, דעוסק במצוה פטור מן המצוה, נעשה שומר שכר. וכ' תוס' שם דהפטור הוא משום דעוסק במצוה, אולם דוקא בשעה שהוא עוסק בה, כגון שוטח לצורכה, אבל בשביל שאבדתו בביתו לא מיפטר מלמיתב ריפתא לעני, דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו וכו' פטור משאר מצוות. והגדירו דכל היכא דאינו יכול לקיים שניהם פטור מן המצוה, אבל היכא שאפשר לקיים שניהם, חייב בשניהם. **אולם ע' בר"ן בסוכה (יא).** בדפי הרי"ף) שכ' דאפי' היכא דאפשר לקיים שניהם פטור, ורק היכא דכדרכו במצוה ראשונה יכול גם לקיים מצוה שני', אז אמרי' דמהיות טוב אל תקרא רע, אבל כל שצריך לטרוח פטור, אע"ג דאפשר לקיים שניהם. וע"ע **ברשב"א** שם דכ' בשם הראב"ד דאפי' היכא דהאבידה אצלו פטור משאר מצוות [וצ"ע אם ס"ל כשי' הרי"ן, או דלמא אפי' היכא דבקל אפשר לקיים שניהם לא אמרי' דצריך לעשות כן]. **וע"ע במהרצ"ח** כאן דהק' דהא עוסק במצוה אינו פטור אלא ממצוות עשה, אבל כאן אי' ג"כ הלאוין דלא תקפוץ ולא תאמץ, ואיך נפטר ע"י העשה דהשבת אבידה מהלאוין אלו, והניח בקו'.

(ו) ור' יוסף אומר כשומר שכר- הק' האחייעור (ג', ו', ב'), למה לא אמרי' דכל שומר חנם נמי הוי שומר שכר, דהא הוא ג"כ עושה מצוה, במה שהוא שומר פקדון של חברו, ועושה חסד, וממילא ג"כ משתכר בפרוטה דר' יוסף. וע' **בריטב"א בב"מ (פב.)** שהק' כן

(א) **אלא לאו בדלא שוי שיעור זוזי, ובדשמואל קא מיפלגי- ע' בשטמ"ק בב"מ (פב.)** שכ' בשם הראב"ד דס"ל לר"ע (וזהו באמת ביאור גם בדברי שמואל גופי', וע' מה שכתבנו לעיל [מג:]: בשם הפני יהושע בביאור דעת שמואל) דשייך לומר דלגוביינא דכולי ממונא תפיס ליי, דכי פרע ליי שיעור מאי דשוה המשכון, הדר תפיס ליי על השאר כקטינא דאביי. וע"ע מש"כ בזה באו"א.

(ב) **אם אינו קונה משכון, צדקה מנא ליי- פי' תוס',** דאינו נקרא צדקה אא"כ מחסרו ממונ'. והק' **תוס' בקידושין (ח: ד"ה צדקה)**, הא אי' צדקה במה דיחזיר לו משכבו לשכב עליו בלילה. ותי' א' דנלמד מסיפא דקרא, מהו דכתיב ושכב בשלמתו וברכך, ואם אינו קונה אותה, א"כ כשמברכו העני הו"ל רבית דברים, אע"כ קנאו, (ב) דלשון "צדקה" לא שייך בדבר שאינו שלו.

(ג) **אימור דאמר ר' יצחק במשכנו שלא בשעת הלואתו, אבל במשכנו בשעת הלואתו מי אמר- ע' בתוס' בב"מ (פא: ד"ה והא)** דמבואר דס"ל דכן הוא באמת, דר' יצחק לא אמר דקנה המשכון אלא שלא בשעת הלואה. ומה דקיי"ל דמלוה על המשכון אין שביעית משמטתו משום דר' יצחק, ומשמע דאפי' אם משכנו בשעת הלואה, כ' תוס' דכיון דשלא בשעת הלואה קונה לגמרי, א"כ בשעת הלואה קונה עכ"פ בנוגע דאין שביעית משמטתו. אולם ע' **בחי' הר"ן (שם) דכ' דמה דאמרי' בגמ' במשכנו בשעת הלואה מי אמר, קושטא דמילתא הוא דר' יצחק בכל ענין קאמר, והביא ראי' מהא דאמרי' דלר"י מלוה על המשכון אין שביעית משמטתו, אף במשכנו בשעת הלואה.**

(ד) **והכא במשכנו בשעת הלואתו, ובשומר אבידה קא מיפלגי- הק' הראב"ד (הובא בנומקי יוסף בב"מ, נא. בדפי הרי"ף),** האיך מדמין מלוה לשומר אבידה, הרי כבר נעשית מצוה מיד כשהלוה לו, ושומר אבידה עושה מצוה בכל שעה ושעה, כל זמן שמירת

יהושע (שם) דתי' באו"א, דדין שכירות חל רק במי שאינו יכול לחזור משכירותו, אבל הכא, הכל תלוי בדעת המלוה, אם רוצה לנכות ע"י המשכון מהחוב או לא, ולכן אינו נחשב שוכר.

(ח) **מר סבר מצוה קא עביד, שהלוהו- פרש"י**, דכיון דפוחת והולך מצוה הוא, ולכן הוי ש"ש, דר"ע סובר דאע"פ דבמלוה צריך למשכון מיירי, מ"מ מצוה הוא. וכ' **הביאור הלכה** (ל"ח, ד"ה הם) דמבואר מכאן דאפי' אם מכוון לשם דבר אחר, מ"מ כיון דקא עביד מצוה הרי מצוה קעביד, ואמרי' בה עוסק במצוה פטור מן המצוה. והביא בזה דלא כהמג"א, דס"ל דאם עיקר כוונתו כדי

להשתכר לא מקרי עוסק במצוה [נא"י דומה לכל עשיית מצות שלא לשמה, דודאי נחשב עוסק במצוה, דשם הרי עיקר מטרת מעשה המצוה הוא כדי לקיים המצוה, רק שיש לו איזה שלא לשמה בקיום מצוה זו. אבל כאן, אף אם יודע דמה שהוא עושה מצוה הוא, אבל כוונתו בזה הוא כוונה אחרת לגמרי, דלא אכפ"ל כלל מה שהוא ג"כ מצוה, ובזה ס"ל להמג"א דלא אמרי' בזה עוסק במצוה פטור מן המצוה]. וע"ע **בקובץ הערות** (מ"ח, י"א) דכ' לחלק בין הכשר מצוה לעשיית מצוה גופא, דבהכשר מצוה אולי צריך שיהי' כוונתו לשם המצוה דוקא, משא"כ בעשיית המצוה עצמה, כמו בסוגיין, שהוא עושה מצוה גופא (ולא ככתיבת תפילין, כציור של המג"א, שהוא רק הכשר מצוה), בזה אי"צ דוקא כוונה בעיקר לשם המצוה. וע"ע **בריטב"א**, דהק' למ"ד דאין כאן מצוה, למה באמת אין כאן מצוה, הרי הלוח לעני בשעת דוחקו, ומבואר דס"ל דודאי אע"פ שעושה המצוה בשביל כוונה אחרת, מצוה הוא [ומתוס' דהק' כן על ר"ח אין ראוי, דהתם לא מכוון כוונה אחרת, אלא אינו רוצה לעשות המצוה אא"כ יש לו משכון, כדי להבטיח ההלוואה, ובזה שפיר הק' תוס' דאטו משום הכי אינו מצוה].

(ט) **המלוה את חברו על המשכון- פרש"י** דמה דמלוה על המשכון אין שביעית משמטת היינו משום דלא קרינא ב' לא יגוש, דהא אינו תובעו כלום. וע' **בשטמ"ק** בב"מ (מט.) בשם התוס' **שאנץ** דהק' דא"כ איך אמר רשב"ג דאינו משמט בכלול, הרי סכ"ס קרינא ב' לא יגוש על החצי השני. ולכן כ' די"ל דמה דמלוה על המשכון אינו משמט הוא משום דכתיב את אחיך תשמט ירך, ודריש הספרי ולא של אחיך בידך, מכאן למלוה על המשכון שאין שביעית משמטתו. וס"ל לרשב"ג דאף שאין המשכון שוה אלא פלגא

בנו"א קצת, לפי הבנתו בהמצוה דכאן, דאינו מבין שהוא מצות הלואה, אלא מצות טיפול בהמשכון, ע"ש. ותי' דגבי שומר חנם, כיון דלא נחת אלא לשמירה בעלמא, א"כ אנן סהדי דאינו רוצה לקבל עליו אלא קבלת שמירה כדין שומר חנם. אבל שומר אבידה, דלא נעשה שומר מדעת עצמו, אלא דהתורה עשאתו לשומר על כרחו, וכן שומר פקדון דהשמירה שבו לא בא לו אלא משום מצות הלואה, בזה שפיר אמרי' דהוי שומר שוכר. וע"ע **בריטב"א** כאן דכ' דמה שמנער טליתו של חברו שהפקידו אצלו, אי"ז נחשב למצוה, אלא מדין שמירתו שקיבל עליו בפירוש, ולכן לא חשיב לעוסק במצוה פטור מן המצוה. דהיינו, דבקו' הבין דמה שהוא מנערו הוא מצות השבת אבידה, דע"י הניעור אינו ניזוק, אבל בתירוצו ס"ל דכיון דקיבל עליו לעשותו, הרי חיוב שלו הוא, ואינו מדין השבת אבידה (אולם תי' זו תירוץ הוא רק לפי נוסח הקו' שלו, אבל לפי קו' האחיעזר, דהק' סתם דהוי עושה חסד בהשמירה, אי"ז תי'). וע' באחיעזר דכ' לייסד ע"פ דברי הנתיבות (ע"ב, י"ט), דלא אמרי' הא דפרוטה דר' יוסף אלא במצוה שמוטל עליו לעשות ומחוייב לעשותו, ואינו יכול לקבל עליו שוכר, כגון הלואה או השבת אבידה, אבל מצוה כגמ"ח, כיון דבעצם יכול ליטול ממון בשביל מצוה זו, א"כ לא אמרי' בזה פרוטה דר' יוסף, ע"ש.

(ז) **במלוה צריך למשכון קמפלגי- פרש"י**, להשתמש בו ולהיות פוחת מן החוב. וכ' **הריטב"א** דאינו יכול להשתמש בה אא"כ התנה כן בפירוש בשעת ההלוואה. והק' הרשב"א בב"מ (פב.), א"כ לכאן הרי הוא שוכר, שהרי הוא משתמש בו ומשלם בשבילה ע"י ניכוי החוב. ותי' בשם הראב"ד דהכא מיירי כשכלו ימי שכירותה ואמר גמרתיו. ועוד הק' הרשב"א בשם הראב"ד, הא אפי' אם צריך למשכון, ולהנאתו מתכוין, הא סכ"ס יש לו ההנאה דתפיס לי' אאגרי', וכמו דאמרי' לעיל (פ:) לענין אומן, וא"כ למה לא נעשה ש"ש עי"ז. ותי' דשאני אומן דגם נהנה בו מה שהרויח בו (במה שנתן לו לאומנות), אבל כאן אינו נהנה כלום בהלוואת המעות [ועל דרך מש"כ תוס' שם לעיל פא.]. וע' בפני

של ההלואה, מ"מ הוי של אחיך בידך (וזהו כמו שהבאנו לעיל מהפני יהושע בשם הירושלמי).

כל הנשבעין

(א) כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, ואלו נשבעין ונוטלין- פרש"י, שתקנו להם חכמים ליטבע וליטול. וכ' הריטב"א בשם הגאונים דשבעה זו בנקיטת חפץ הוא, וכעין של תורה, ואפי' למאי דקיי"ל דשבעת היסט שלא בנקיטת חפץ, היינו משום ששבעת היסט היא תקנת אמוראים, אבל שבעות אלו, שהם שבעות המשנה, כעין דאורייתא היא.

(ב) ואלו נשבעין ונוטלין, וכו'- הק' תוס', הא יש מי שהפקדון אצלו, ופוגמת כתובתבה, ותי' דלא חשיב אלא הני שאין כנגדן ראויין לישבע. וע"ע בריטב"א שהאריך בהרבה ציורים דנשבעין ונוטלים שלא נשנית במתני'. והוא תי' דלא נשנית במתני' אלא קולי שבועה, דהיינו, דמדינא לא הי' להם ליטול אפי' בשבועה, ותקנו חז"ל דיכולים ליטול בשבועה. אבל כל הני דלא תנן במתני', מיירי דמדינא הי' להם ליטול אפי' בלא שבועה, וכמו הא דאין נפרעים מנכסי יתומים, ותקנו חז"ל חומרא עליו, דצריך לישבע כדי ליטול, הני לא תנן במתני'.

(ג) ר' יהודה אומר עד שתהא שם מקצת הודאה- כ' הר"ן (כז. בדפי הרי"ף) דלא בעי ר' יהודה שיהי' חייב שבועה דאורייתא ממש, אלא עכ"פ בעינן שיהא דומה לשבועה שיהי' חייב מדאורייתא, בזה ס"ל לר' יהודה דמפכינן שבועה על הנוטל.

(ד) נגזל כיצד, היו מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות- כ' הרמב"ם (גזילה ג', ט"ו) דהחוטף משכון מן הלוח שלא ברשות ב"ד הרי הוא גזול, אע"פ שהוא חייב לו. אבל הראב"ד שם השיג וכ' דהיכא דבאמת חייב לו אינו נחשב לגזול, ומתני' מיירי דנמצא דלא חייב לו כלום. וכ' המגיד משנה שם דלשון המשנה לא משמע כדברי הראב"ד.